

Секція 4. Цифрові технології в освітніх та наукових процесах

Вергун Антоніна Миколаївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

**СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ, ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ**

Забезпечення стійкого зростання є одним із основних завдань державної економічної політики для будь-якої країни світу. В умовах переходу суспільства на нову фазу розвитку – так зване «інформаційне» суспільство або ж суспільство знань, де найвищими цінностями виступають інформація та знання, а можливість їх швидко генерувати та ефективно використовувати є основою конкурентної переваги для країни та передумовою соціально-економічного зростання, відбувається зміна і економічної системи на так звану економіку знань.

Зазначене вимагає суттєвої видозміни існуючої освітньої системи. Враховуючи, що інформація і знання визнаються основними факторами зростання, виникає потреба в такій системі, яка б забезпечувала їх постійне оновлення та використання. Проте її функціонування неможливе без відповідного фінансового забезпечення, як ключового показника економічної безпеки закладів освіти.

Основними джерелами фінансування вищої освіти є наступні: бюджетне (видатки державного та місцевих бюджетів) та позабюджетне (видатки домогосподарств, видатки суб'єктів господарювання, у т.ч. цільове фінансування, грантове фінансування, благодійні внески, як

ендамент-фонди чи фонди розвитку громад, гуманітарна допомога, краудфандинг тощо). Абсолютне виключення з фінансового механізму державного або приватного фінансування не є ефективним, оскільки в світі простежується тенденція до зближення цих секторів та функціонування на умовах державно-приватного партнерства. В рамках такого партнерства особливої актуальності набуває запропонована в роботі партисипативна концепція фінансового забезпечення розвитку системи освіти впродовж життя.

Більш детально зупинимося на сучасних інструментах партисипативного фінансування, що застосовуються у світі. Перш за все, розглянемо такий вид діяльності як фандрайзинг.

Поняття «фандрайзинг» в перекладі з англійської означає збільшення коштів, фондів, ресурсів тощо. Для України це поняття носить новий характер, під яким розуміється діяльність по залученню фінансових, матеріальних та людських ресурсів для роботи неприбуткових організацій та реалізації їх проектів, які ставлять перед собою соціально значущі цілі [1].

В межах партисипативної концепції фінансування системи освіти впродовж життя використання інструментів фандрайзингу є абсолютно закономірним. Фандрайзинг дуже тісно пов'язаний з благодійністю, меценатством, спонсорством.

Відповідно до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» благодійна діяльність – це благодійна діяльність у сферах освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки і наукових досліджень, яка здійснюється у порядку, визначеному цим Законом та іншими законами України» [2].

Фандрайзинг є дещо ширшою категорією ніж проаналізована вище категорія, адже передбачає діяльність щодо пошуку та залучення

різноманітних ресурсів, у тому числі у вигляді благодійної допомоги чи меценатської діяльності.

Основними формами фандрайзингу є фінансування з бюджетів різних рівнів, благодійна допомога від приватного сектору, подарунки, фінансова допомога, стипендії та гранти від різних фондів, доходи від власної діяльності (наприклад, соціальне підприємництво) тощо.

На сьогоднішній день існує велика кількість фондів за різними джерелами фінансування, видами діяльності, географічними ознаками тощо, що можуть профінансувати освітні проекти. Досить популярною формою фінансування освітніх послуг в зарубіжних країнах є ендавмент-фонди. Основою таких фондів можуть бути як одноразові благодійні пожертви від фізичних та юридичних осіб, так і щорічні «кампанії по залученню коштів» з різних джерел на певні цілі.

Крім того, «найбільші приватні й державні університети мають значну підтримку спонсорів завдяки «пасивному» підходу, адже більшість коштів надходить завдяки іміджу, репутації та бізнес-стосункам навчального закладу» [3].

Законом «Про вищу освіту» явище ендавмент-фондів розглядається як «сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються закладом вищої освіти з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою» [4]. Наразі даний механізм використовується лише деякими вищими навчальними закладами країни, хоча застосування його сприятиме не лише розвитку освітньої сфери, а й людському розвитку загалом.

Іншою формою партисипативного фінансування можуть виступати фонди розвитку громад. За визначенням Світового банку, «це місцеві

організації, які мобілізують місцеві благодійні внески з метою підтримки проектів із розвитку громади шляхом надання грантів» [5].

Характерними ознаками фондів розвитку громад є приналежність до певної географічної території; формування фонду капіталу (ендаументу), що дозволяє накопичувати фінансові ресурси з різних джерел з метою реалізації окремих проектів (у тому числі освітніх) задля задоволення потреб окремої громади та вирішення місцевих проблем. Іншою вагомою рисою таких організацій є перерозподіл накопичених фінансових ресурсів між представниками громади, громадськими організаціями, представниками приватного сектору тощо. Таке залучення різноманітних стейкхолдерів як на етапі формування бази фінансового забезпечення, так і на етапі його використання та перерозподілу є свідченням партисипативного характеру даного інструмента.

Однією із основних форм фінансової допомоги, що надають донори різних форм і видів є грантове фінансування окремих проектів.

Грант (англ. «grant» – дар, дотація, стипендія) – це безоплатна цільова субсидія, що надається на конкурсній основі організації, ініціативній групі або індивідуальній особі для реалізації заявленого проекту в тій чи іншій сфері діяльності [6]. Гранти можуть надаватися на різні цілі: на реалізацію певного проекту, поїздки на певний захід (школа, конференція тренінг), навчання чи стажування, проведення дослідження чи польових робіт, публіцистичну діяльність тощо.

У зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу та поширенням мережі Інтернет в економічну сферу видозмінюються і виділяються нові інноваційні форми фанрайзингу, як наприклад краудфандинг.

Краудфандинг – це процес колективної співпраці людей (донорів), які добровільно об'єднують свої кошти або інші ресурси разом, щоб підтримати зусилля або надати допомогу у вирішенні якоїсь суспільної

проблеми інших людей або організацій (реципієнтів), що здійснюється, як правило, через Інтернет [7].

Залежно від винагороди учасників краудфандинг може використовуватися або на добровільних благодійних основах (наприклад, в соціальній, медичній сфері як збір коштів на допомогу тощо); або з фінансовою чи нефінансовою віддачею.

Нефінансова винагорода може проявлятися «у вигляді записаного альбому, запрошення на концерт, згадки в титрах, першого зразка виробленого продукту, автографа й усього того, на що вистачить уяви автора проекту. Окремим випадком схеми нефінансової винагороди є модель попереднього замовлення. У цій концепції винагородою може бути сам продукт» [7].

В нашій державі краудфандинг знаходиться на початкових етапах свого розвитку, але має великий потенціал. Піонерами в цій сфері були «Українська біржа благодійності», запущена Фондом Віктора Пінчука, «XIdeas» від «Nescafe» та сайт «Велика Ідея» [8]. Найбільш популярним проектом у сфері краудфандингу в Україні є «Спільнокошт» (створений 2012 року) на сайті «Велика Ідея», що спрямований на розвиток громадянського суспільства шляхом підтримки різних соціальних проектів, у тому числі освітніх. Це є найбільший вид народного кредитування за допомогою онлайн-механізму в країні. За даними сайту [9], за 2015-2017 роки було реалізовано понад 200 успішних проектів в різних регіонах України на суму понад 12 млн. грн. Крім цього, на даному проекті відбувається розміщення інформації про різноманітні заходи неформальної освіти у вигляді грантів, конкурсів, стипендій, шкіл тощо.

Як висновок зазначимо, що запропонований диверсифікований підхід до формування структури фінансового забезпечення різних освітніх послуг на основі їх рівня відповідності критеріям задоволення суспільних і приватних благ в повній мірі відповідає базовим принципам концепції

освіти впродовж усього життя, прийнятої ЮНЕСКО, а також положенням партисипативної концепції фінансування та дає можливість використовувати сучасні інструменти фінансування, що значно посилить рівень фінансово-економічної безпеки закладів вищої освіти.

Література

1. Крупський Т. Пошук ресурсів для діяльності організації (Fund Rasing). Київ : Коаліція «Свобода вибору», 2005. – 10 с.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. Дата оновлення: 06.11.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
3. Рябков К., Покідіна В. Ендавмент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодні. Проект «Популярна економіка: ціна держави». – 2015. - №34. – 18 с.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Гулевська-Черниш А. Сучасні підходи до визначення фонду громади. Вісник фондів громад України. 2010. – Випуск 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ngo.zp.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=614&Itemid=58.
6. Основы фандрайзинга: учеб. пособ. – Екатеринбург: Федеральное агентство по образованию, 2008. – 230 с.
7. Чернявська О. В., Соколова А. М. Фандрайзинг : навч. посіб. Київ : Алерта, 2015. – 272 с.
8. Петрушенко Ю. М., Дудкін О. В. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проектів соціально-економічного розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2014. - № 1. - С. 172-182

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2014_1_19.

9. Офіційний сайт «Велика ідея» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biggggidea.com>